

Tegengaan van verenpikken bij opfokhennen

Oftewel: hoe houd ik mijn kuikens bezig?

Zodra kuikens tijdens de opfok met verenpikken beginnen, kan het bijna niet meer worden afgeleerd. Voorkomen is beter dan genezen en het kernwoord hierbij is 'bezighouden'. In deze publicatie worden inzichten uit wetenschappelijk onderzoek en praktijk op een rij gezet.

Natuurlijk pikgedrag

Eén van de grootste verschillen tussen kuikens die op natuurlijke wijze opgroeien en kuikens die op bedrijfsmatige wijze worden gehouden, is het ontbreken van 'het goede voorbeeld' bij de laatste groep. In de eerste weken van hun leven leren kuikens wat eetbaar is en wat niet. In de natuur geeft de moederkip door haar gedrag aan wat er gegeten moet worden. Daarnaast pikken pasgeboren kuikens "van nature" naar alles, waardoor ze uiteindelijk ook zelf ontdekken wat ze het beste kunnen eten. Voeg bij dit pikgedrag een omgeving

die voornamelijk bestaat uit soortgenoten en je realiseert je dat het bijna onvermijdelijk is dat de dieren vroeg of laat beginnen te pikken naar hun collega-kuikens. Met een bezetting van 24 kuikens per vierkante meter tot 6 weken (de huidige Skal-norm), is het aanbieden van afleidingsmateriaal om op te pikken, de belangrijkste maatregel in het tegengaan van verenpikken.

De basis moet kloppen

Maatregelen hebben weinig zin als het basismanagement niet op orde is. Bij aankomst van de kuikens moet de stal 100%

in orde zijn qua temperatuur, ventilatie en voer- en waterverstrekking. Ook de inrichting moet kloppen en goed gecontroleerd zijn om verrassingen te voorkomen. Daarnaast is het belangrijk vroegtijdig te anticiperen hoe een nieuw koppel kuikens zich gedraagt en welke knelpunten er worden verwacht. Verder is een goede dagelijkse routine een belangrijke peiler voor een succesvol koppel (zie o.a. kader mens-dier relatie). De voorgeschiedenis van een koppel geeft veel informatie, daarom is afstemming met de broederij erg belangrijk.

Controle verenpikschade bij jonge hennen

Risicoperiodes

De periodes waarin het risico op verenpikken het grootst zijn, zijn de eerste vier weken, de ruiperiodes en periodes met lange dagen, bijvoorbeeld ten gevolge van daglicht. Zoals genoemd leren de kuikens in de eerste weken wat eetbaar is en zijn ze heel "pikkerig". Ruiperiodes vormen een risico omdat de kuikens dan slordig in de veren zitten, wat pikken uitlokt. Bovendien zitten de dieren wellicht minder lekker in hun vel. Lange dagen vormen mogelijk een risico omdat de kuikens zich kunnen gaan vervelen.

Lichtschema en daglicht

Vanuit de broederij wordt vaak een lichtschema aanbevolen. Soms varieert de opfokker iets op basis van inzicht en stal. De eerste dagen zullen de kuikens in veel gevallen worden opgevangen in kunstlicht. Belangrijk is dat er een goede balans is tussen activiteit en rust, oftewel licht en donker. In stallen met veel daglicht is het moeilijk de hoeveelheid licht te reguleren. Het aanbieden van afleiding is dan cruciaal. Hoe meer licht, hoe actiever de hennen. Als hennen de neiging hebben om te gaan

verenpikken, dan wordt dit versterkt door licht. De aanbevolen lichtperiode varieert van 9-11 uur per dag. Afhankelijk van seizoen en verduisteringsmogelijkheden in de stal verschilt de lichtperiode per bedrijf. Indien de lichtperiode toeneemt moeten de kuikens meer afleiding worden aangeboden, want eten hebben ze in 8 uur wel gedaan.

Diverse maatregelen bij het voeren

- **Verdunnen van het voer** Als je het voer laat verdunnen met onverteerbare vezels, zijn de kuikens er langer mee bezig. Bovendien hebben ze langer een verzadigd gevoel in de buik, waardoor minder behoefte is aan voerzoekgedrag (lees: pikken). Voer kan worden verdund met bijvoorbeeld gemalen haverdoppen, luzernemeel, grasmael, gemalen stro, gemalen houtvezels of zonnebloemzaadschilfers.
- **Voerplaten in plaats van voerketting** Verschillende opfokkers geven aan voerplaten te gebruiken in combinatie met de voerketting gedurende de eerste levensweken. Hierdoor

Strooisel in voliërestallen

scharrelen de kuikens meer. Nog beter is het verstrekken van voer op eiertrays. Dan kunnen de kuikens er niet in gaan badderen, hetgeen voer op het verenkleed kan pikken uitlokken.

- **Aantal voerbeurten** Zoveel opfokkers zoveel voerschema's. Soms speelt het voersysteem in de stal een rol: met voerpannen voer je anders dan met een ketting. De meeste opfokkers streven er naar dat de hennen een groot deel van de dag kunnen eten, maar dat het voersysteem één keer per dag helemaal leeg wordt gegeten. Het is belangrijk dat het voerschema goed is afgestemd op de dagindeling en het karakter van het koppel. Bijvoorbeeld een actief koppel moet je na ontwaken niet te lang laten wachten op de eerste voerbeurt. Afleidingsmateriaal wordt het best benut als de dieren zich niet 'voortdurend helemaal kunnen volproppen'. Biedt daarom strooigraan aan op een moment van de dag dat de dieren niet aan het voersysteem eten.

Donsveren zichtbaar: verenpikschade bij 9-weekse hen

Zitstokken

Vanaf een week of 2 zijn kuikens in staat om op (lage) zitstokken te vliegen. De aanwezigheid van zitstokken biedt afleiding, verlaagt de bezetting op de grond en biedt eventueel vluchtgelegenheid.

Wintergarten

Een wintergarten biedt extra scharrelruimte en ook gelegenheid voor het aanbieden van extra activiteiten. Wanneer er zitstokken geplaatst worden en stobalen, zandbakken of korven met ruwvoer, vormt dat voor de kuikens een goede reden om een ommetje te maken. Dan zijn ze gelijk weer even bezig gehouden.

Strooisel op het kuikenpapier

Volgens sommige deskundigen is vanaf de eerste dag een dik pak lang stro het meest geschikt om kuikens op te houden. In de praktijk is dit veelal lastig in te vullen. Een minder drastische maatregel is het aanbieden van een kleine hoeveelheid strooisel op het kuikenpapier. Zodra de kuikens dit 'op' hebben wordt er aangevuld. In de praktijk is ervaring opgedaan met verschillende

soorten stro: o.a. tarwestro (lang of gehakseld) en koolzaadstro. Gebruik bij voorkeur dikker papier of zelfs rolkarton, zodat de kuikens niet binnen één, twee weken al op het rooster zitten.

Strooigraan

Strooisel op de beun of in de scharrelruimte is het meest interessant als er ook wat eetbaars in te vinden is. Dus in het begin wat voer morsen bij het vullen van de bakken en later strooigraan verstrekken levert meer afleiding. Eén pluimveehouder heeft een graandoseersysteem hangen bij de opfokhennen: dagelijks wordt een aanzienlijk deel van het rantsoen in het strooisel verstrekt. Andere pluimveehouders voeren i.p.v. strooigraan rijstwafels of oud brood.

Ruwvoer

De indruk bestaat dat opfokhennen meer vezels nodig hebben dan ze nu in hun voer krijgen. Behoeft aan vezels zou een reden kunnen zijn waarom kippen gaan verenpikken, ook opfokhennen. Het aanbieden van ruwvoer biedt hennen niet alleen een goede afleiding, maar kan ook voorzien in een

lichamelijke behoefte, namelijk vezelrijk voer. Mogelijkheden zijn: luzerne, gedroogd of vers gras, snijmaïs, voederbieten, brandnetels en ander onkruid, etc. Ruwvoer wordt meestal in de scharrelruimte of wintergarten aangeboden. De manier van aanbieden kan variëren, bijvoorbeeld het aanbieden op een specifieke plek of in ruifjes. Ook kan worden geprobeerd hennen meer moeite te laten doen (ophangen) om ruwvoer op te nemen. Ruwvoer kan ook in de uitloop in de vorm van vaste begroeiing worden aangeboden. In dit geval is toegang tot de buitenuitloop (vanaf 9 weken) vereist.

Grit en maagkiesel

Grit en maagkiesel worden nauwelijks verstrekt tijdens de opfok, maar met name maagkiesel wordt door sommige dierenartsen wel aanbevolen, zeker als de dieren graan krijgen. Het is niet alleen goed voor de vertering, maar het is weer iets extra's dat opgepikt kan worden.

Zandbakken

Vanaf één week oud kunnen kuikens zandbadderen en kunnen bakken met zand voor

Baal houtkrullen nodigt uit tot activiteit

afleiding zorgen. Dit kan met zandbakken op de beun, maar ook door in de scharrelruimte, b.v. door met bielzen zandbakken af te zetten of door oude (tractor)banden gevuld met zand te plaatsen.

Pikblokken en ander 'speelgoed'

Zoals genoemd is de drang om te pikken bij kuikens erg groot. Hoe meer verschillende materialen er worden aangeboden om op te pikken, hoe beter. Verschillende opfokkers bieden stobalen of kalkzandsteenblokken (ook wel gasbeton- of ytongblokken genoemd) aan. Deze worden uiteindelijk helemaal opgepikt. Het ophangen van touwtjes, CD's, lege melkpakken of doorzichtige plastic flessen met onderin wat water biedt afleiding. Dit geldt ook voor plastic flessen gevuld met zaad en onderin een gaatje. Eén opfokker gooit oude kranten of knipsels daarvan in de scharrelruimte. Mits het niet te smerig en plakkerig is, kan het kuikenpapier dat van de beun verwijderd wordt in de scharrelruimte als afleidingsmateriaal dienst doen.

Conclusie

Om verenpikken te voorkomen is het belangrijk het basismanagement 100% in orde te hebben. Daarnaast is het aan te bevelen hennen, afgestemd op de dagindeling en het voeren, zoveel mogelijk afleiding aan te bieden.

Uit de praktijk

Recent is aan de deelnemers van de studieclub opfok gevraagd wat zij op hun bedrijf aan extra maatregelen nemen om verenpikken tegen te gaan. Hieruit komt naar voren dat het aanbieden ruwvoer, strooigraan en stobalen en het verhogen van het aantal voerbeurten veelvuldig toegepast wordt in de praktijk. Het aanbieden van stro en strooigraan op kuikenpapier op de beun en het aanbieden van pikblokken wordt op de helft van de bedrijven toegepast. Opvallend is dat men het ophangen van CD's, plastic flessen met water of zaad, touwtjes e.d. en het aanbieden van zand niet interessant vindt. Opfokkers proberen onderscheid te maken tussen maatregelen die ze als symptoombestrijding beschouwen en maatregelen die de oorzaak van het probleem tegen gaan. Natuurlijk speelt de hoeveelheid arbeid om een maatregel uit te voeren hierbij een belangrijke rol.

Meer informatie

- contactpersoon
Jan-Paul Wagenaar, Louis Bolk Instituut
t 0343 523 860
e j.wagenaar@louisbolk.nl
i www.biokennis.nl

Lopend onderzoek pluimvee

- Omzetbare energie en fecale verteerbaarheid biologisch geteelde grondstoffen
- Verhouding energie en eiwit in rantsoen leghennen
- Verstrekken van ruwvoer aan leghennen
- Verenpikken in de opfok
- Daglicht management
- EU-project: rassen, eiwit in voeding en ruien bij leghennen
- Fyto-V
- Ketenkostprijs biologisch ei
- Grondgebondenheid in de biologische veehouderij

Financiering en uitvoering

In Nederland vindt het meeste onderzoek aan biologische landbouw en voeding plaats in grote, voornamelijk door het ministerie van LNV gefinancierde onderzoeksprogramma's. Aansturing hiervan gebeurt door Bioconnect, het kennisnetwerk voor de Biologische Landbouw en Voeding in Nederland. Hoofduitvoerders van het onderzoek zijn de instituten van Wageningen UR en het Louis Bolk Instituut. De resultaten vindt u op de website www.biokennis.nl. Vragen en/of opmerkingen over het onderzoek kunt u per e-mail doorgeven aan: info@biokennis.nl.

Colofon

- samenstelling
Louis Bolk Instituut

- tekst
Jan-Paul Wagenaar

- eindredactie
Communicatiewerkgroep biologische landbouw

- fotografie
Christiane Keppler, Jan-Paul Wagenaar en Monique Bestman

- vormgeving
Wendy Buss, Grafisch Atelier Wageningen

- druk
Drukkerij Modern, Bennekom

- redactieadres
Wageningen UR, Herman van Keulen
Postbus 409, 6700 AK Wageningen
t 0317 486 370
e h.vankeulen@wur.nl

